

Ks. Marek TATAR

AUTORYTET PISMA ŚWIĘTEGO W DUCHOWYM DIALOGU EKUMENICZNYM

Treść: 1. Autorytet Pisma św. w dialogu według Kościoła Katolickiego; 2. Pismo święte w Kościele prawosławnym; 3. Kościół anglikański wobec autorytetu Pisma świętego; 4. Autorytet Pisma św. w wyznaniach protestanckich; Podsumowanie.

Słowa kluczowe: duchowość ekumeniczna, ekumenizm, duchowość, dialog ekumeniczny, autorytet biblijny, dialog biblijny.

Keywords: Ecumenical spirituality, Ecumenism, Epirituality, Ecumenical dialogue; Biblical authority, Biblical dialogue.

Posługa Słowu należy do istoty Kościoła i jego posłannictwa wobec świata. Ewangelizacja stała się, jak wiemy z historii ruchu ekumenicznego, swoistym „prowokatorem” rozpoczęcia dialogu międzywyznaniowego. Słowo, w którym jest pełnią objawienia, czyli Jezus Chrystus wyznawany przez wszystkich chrześcijan, jednocześnie pozostawił bardzo istotny nakaz proklamacji prawdy z ostatecznymi konsekwencjami dla tego kto ją przyjmie bądź odrzuci (por. Mk 16, 15-18; Mt 28, 16-20; Łk 24, 36-39). Słowo proklamowane światu oraz wobec świata w sposób historyczny wkroczyło w dzieje ludzkości wchodząc z człowiekiem w uświęcający dialog. Tak możemy określić zarówno objawienie starotestamentalne, jak również uosobienie tego Słowa w tajemnicy Wcielenia. Bóg wypowiedział siebie wchodząc w dialog z człowiekiem. Dlatego życie wiarą, nadzieją i miłością prowadzące do świętości człowieka posiada charakter dialogiczny. Słowo jest zatem kulturotwórcze w całej rozciągłości tego znaczenia z całkowitym poszanowaniem ludzkiej wolności. Znakomicie ten fakt ilustruje Encyklika Jana Pawła II *Slavorum apostoli*.¹

---

¹ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Slavorum apostoli* (SA), Rzym 02.06.1985. Papież odwołując się do swojego Listu Apostolskiego *Egregiae virtuti* (31.12.1980) ogłaszającego Cyryla i Metodego współpatronami Europy podaje trzy przyczyny dotyczące istoty zagadnienia tj. „Ogłoszeniu wspomnianego Listu Apostolskiego w 1980 roku, podyktowanego żywą nadzieją stopniowego przezwycięzania w Europie i świecie wszystkiego, co dzieli Kościoły, narody i ludy, towarzyszyły ponadto trzy okoliczności, które stały się przedmiotem mojej modlitwy i rozmyślań. Pierwszą okolicznością to tysiącsetna rocznica papieskiego Listu *Industriae tuae*, którym Jan VIII w 880 roku zatwierdził używanie słowiańskiego języka w liturgii przetłumaczonej przez świętych Braci. Drugą okolicznością stanowiło stulecie wspomnianej Encykliki *Grande munus*. Trzecią okolicznością był fakt, że w tymże 1980 roku na wyspie Patmos miał miejsce szczęśliwy i obiecujący początek dialogu teologicznego między Kościołem Katolickim i Kościołami Prawosławnymi.”, *tamże*, 2.

1. Autorytet Pisma św. w dialogu według Kościoła Katolickiego

Słowo Boże można zatem określić jako dialog jaki dokonuje się pomiędzy człowiekiem a Bogiem, następnie człowiekiem a człowiekiem oraz człowiekiem i światem. Ks. S. Koza proponuje aby na podstawie terminu „*dialogoi*” dokonując podziału na „*dia*” czyli gr. „*duo*” – dwa oraz „*Logos*” – Słowo Prawdy, zastosować tę analizę do oceny rzeczywistości. Otóż, według niego, podjęcie dialogu na każdym poziomie życia człowieka znajduje swoje podstawy w „*dia Logu*” tj. według Słowa. Jest zatem wspólne poszukiwanie Prawdy odwołując się do obiektywnego wyznacznika jakim jest Słowo Boże. Poznanie Prawdy posiada także znacznie szerszy wymiar, ponieważ nie kończy się na sferze poznawczej ale prowadzi do kształtowania i formowania rzeczywistości w oparciu o nią. Biorąc pod uwagę te aspekty należy stwierdzić, że z natury Słowa dialog ten musi być chrystocentryczny, ale także chrystoformiczny. Słowo na tej drodze kształtuje obraz człowieka a także obraz świata. Wyżej wspomniany Autor twierdzi, że nie można tego mylić z jakimkolwiek fundamentalizmem, natomiast zdecydowanie należy podkreślić, że takie potraktowanie posiada wartość ewangelicznego radykalizmu zakorzenionego w Słowie i dążącego do rekapitulacji wszystkiego w Jezusie Chrystusie. Takie podejście niejako wymusza duchowość dialogiczną opartą na bardzo mocnych fundamentach.²

Odwołując się do nauki Soboru Watykańskiego II, już na samym początku *Unitatis redintegratio* znajdujemy Słowo Boże pośród tych elementów, które budują i ożywiają Kościół i istnieją także w wyznaniach poza Kościołem katolickim. Sobór zalicza je do dóbr pochodzących od Chrystusa i do Niego prowadzących.³ Ono prowadzi do duchowo – ekumenicznego odnowienia życia poprzez powstawanie ruchów i grup biblijnych podejmujących Chrystusowe zadanie ewangelizacji świata.⁴ Nauka Soboru w związku z tym doceniała znaczenie jakie ogrywa Słowo Boże dla chrześcijan Kościoła wschodniego. Możemy to odnaleźć w słowach: „Gdy chodzi o autentyczne tradycje teologiczne chrześcijan wschodnich, to trzeba poznać, że są one znakomicie zakorzenione w Piśmie św., że wspiera je i uwydatnia liturgia...”⁵

Jeszcze mocniej i dobitniej podkreśla ten fakt nauka Kościoła w odniesieniu do chrześcijan zachodu w następujący sposób: „Rozmiłowanie w Piśmie świętym oraz cześć czy prawie kult dla niego skłania braci naszych do ciągłego i wnikliwego studiowania tych świętych kart... (...) Przyzywając Ducha Świętego doszukują się w Piśmie świętym Boga jako przemawiającego do nich w Chrystusie, zapowiedzianym przez proroków, wcielonym w Słowie Bożym. Kontemplują w Piśmie świętym życie Chrystusa i to, czego boski Mistrz nauczał i dokonał dla

---

² Por. S. KOZA, *Chrystus w centrum pojednania i dialogu*, w: *Chrystus naszym pojednaniem*, red. P. JASKÓŁA, S. KOZA, Opole 1997, 242-244.

³ Por. *Dekret o Ekumenizmie*, DE 3.

⁴ Por. *Tamże*, 6.

⁵ *Tamże*, 17.

zbawienia ludzi, zwłaszcza tajemnice Jego śmierci i zmartwychwstania”.⁶ Ten wątek dotyczący roli Słowa Bożego w dialogu z zachodem, konkluduje Dekret stwierdzeniem, że dostrzegalne są rozbieżności co do interpretacji, co jednak nie neguje prawdy, że jest to zasadnicza podstawa i narzędzie dialogu.⁷

W analizie problemu nie można pominąć znaczenia Konstytucji Dogmatycznej o Objawieniu Bożym *Dei verbum*. Ten dokument Vaticanum II stanowi zasadniczą wykładnię nauki Kościoła dotyczącej Słowa Bożego. Na podkreślenie zasługuje w interesującym nas zagadnieniu stwierdzenie: „Bóg postanowił najłaskawiej, aby to, co dla zbawienia wszystkich narodów objawił, pozostało na zawsze zachowane w całości i przekazywane było wszystkim pokoleniom”.⁸ Bardzo znaczące jest podkreślenie powszechności zarówno przestrzennej jak również czasowej dotyczącej przekazywania Słowa Bożego. Jednocześnie ten przekaz jest jednoznacznie ukierunkowany ponieważ określa, że celem jest zbawienie wszystkich. Na tej drodze zarówno Pismo Święte obu Testamentów jak również Tradycja odgrywają zasadniczą rolę i prowadzą do zjednoczenia bezpośredniego z Bogiem w doświadczeniu eschatologicznym czyli pełni świętości.⁹

Sobór określa także całość drogi doświadczenia uświęcającego Słowa Bożego ujmując w trzech punktach:

- indywidualne poznanie Słowa we współpracy z Duchem Świętym;
- głębokie doświadczenie wewnętrzne;
- nauczanie biskupów wynikające z sukcesji.¹⁰

Nie pozostawia wątpliwości fakt, iż to właśnie jedność Tradycji i Pisma św. stanowiących depozyt wiary, zakorzeniony w nauce Apostołów, wraz z Eucharystią oraz modlitwą są fundamentem życia wewnętrznego wierzących. Bardzo klarownie wyjaśnia Konstytucja rolę i znaczenie Urzędu Nauczycielskiego w odniesieniu do interpretacji, którego dokonuje w imieniu Jezusa Chrystusa. Jego rola posiada charakter służebny wobec Słowa. Nie pełni on funkcji nadrzędnej w stosunku do niego, ale pełni rolę strażnika i właściwego interpretatora.¹¹

Jan Paweł II swoją Encykliką *Ut unum sint* wpisuje się w bardzo znaczący sposób w otwarcie Kościoła na jedność chrześcijan sięgających po to samo Objawienie. Odwołując się do nauki Soboru Watykańskiego II, wskazuje na nie jako na bardzo poważny element kształtujący ekumeniczną duchowość biblijną. To właśnie Ewangelia stanowi wykładnię drogi nawrócenia będącej konstytutywnym elementem zarówno samego ekumenizmu w ogólności, jak również duchowości ekumenicz-

---

⁶ DE 21.

⁷ Por. *tamże*.

⁸ KO 7.

⁹ Por. *tamże*; J.E. VERCRUYSE, *Wprowadzenie do teologii ekumenicznej*, tł. M. Stebart, Kraków 2001, 12-121.

¹⁰ Por. KO 8.

¹¹ Por. *tamże* 10.

nej.¹² W jej świetle dokonuje się także odkrywanie prawdy, która posiada charakter obiektywnie uświęcający dla każdego człowieka. Właśnie nieustanne poszukiwanie prawdy i nieustanna próba budowania w oparciu o nią życia autentycznie chrześcijańskiego stanowi właściwą duchowość ewangeliczną.¹³

Słowo Boże jest także fundamentem modlitwy. Chrześcijanin w modlitwie zwraca się do Boga Jego własnymi słowami. Możemy stwierdzić, że w każdym wyznaniu chrześcijańskim ten element życia wewnętrznego, jakim jest modlitwa w całej różnorodności swoich rodzajów jest bogactwem a jednocześnie prowadzi do dojrzałej postawy świadków Ewangelii.¹⁴

Logika ewangelicznej duchowości jest także podstawą praktycznej miłości bliźniego. Dla Jana Pawła II jest to zewnętrzny znak tego co dokonuje się w procesie interkonfesyjnego nawrócenia. Przemiana świata w rzeczywiste Królestwo Boże może się dokonywać, jego zdaniem, w oparciu o komunikacyjne *communio* chrześcijan wynikające z ewangelicznego przesłania Jezusa Chrystusa.¹⁵

Kluczowym fragmentem w analizie roli Słowa Bożego jako gwaranta autorytetu Kościoła i jego misji wobec świata jest paragraf Encykliki zatytułowany : *Zbieżności w dziedzinie Słowa Bożego i liturgicznego kultu*. Papież podkreśla w nim znaczenie ekumenicznego przekładu Pisma św. Zaznacza, że właśnie kontrowersje wokół Słowa Bożego doprowadziły w historii Kościoła do podziałów tworząc przestrzeń antyewangelicznego grzechu rozbicia i antyświadcstwo Ewangelii. Obecny, wprawdzie powolny proces zjednoczeniowy, jest próbą odbudowania autorytetu Kościoła.¹⁶ W związku z tym Jan Paweł II dostrzega ogromną wartość wspólnoty Ewangelii z Kościołami Wschodu¹⁷, jak również Zachodu.¹⁸

Należy przyznać, że Papież jest realistą i widzi konieczność dalszej pracy w tej dziedzinie. Proces poznawania i kontemplowania Słowa Bożego nie można uznać za zakończony. Ten obszar wymienia jako konieczny do pogłębienia w dialogu ekumenicznym a tym samym w praktyce duchowego ekumenizmu.¹⁹

---

¹² Por. UUS 15.

¹³ Por. *tamże* 18-19.

¹⁴ Por. *tamże* 21-27.

¹⁵ Por. *tamże* 43.

¹⁶ Por. *tamże* 44.

¹⁷ Por. *tamże* 53.

¹⁸ Por. *tamże* 66. Powołując się na *Unitatis redintegratio* Papież stwierdza: „Bracia ci żywią miłość i cześć dla Pisma Świętego. «Przyzywając Ducha Świętego, doszukują się w Piśmie Świętym Boga jako przemawiającego do nich w Chrystusie, zapowiedzianym przez Proroków, wcielonym dla nas Słowem Bożym. Kontemplują w Piśmie Świętym życie Chrystusa i to, czego Boski Mistrz nauczał i dokonał dla zbawienia ludzi, zwłaszcza tajemnice Jego śmierci i zmartwychwstania (...); przyznają świętym Księgom Boską powagę»”, *tamże*.

¹⁹ Por. *tamże* 79.

Sięgając do Dyrektorium ekumenicznego możemy zauważyć, że formacja biblijna jest pierwszym punktem wymaganym w dążeniu do jedności Kościoła.²⁰ Natomiast wskazując na środki formacji odnosi się bezpośrednio do umiejętności słuchania i studiowania Słowa Bożego. Dyrektorium stwierdza: „Kościół katolicki traktował zawsze Pismo św., łącznie z Tradycją, jako «najwyższe prawidło swojej wiary»; są one «dla synów Kościoła utwierdzeniem wiary, pokarmem dla duszy oraz źródłem czystym i stałym życia duchowego». Nasi bracia i siostry z innych Kościołów i Wspólnot eklezjalnych z głębokim szacunkiem i miłością odnoszą się do Pisma św. Postawa ta prowadzi ich do stałego i pilnego studiowania ksiąg świętych. Słowo Boże jako jedno i to samo dla wszystkich chrześcijan ugruntuje więc stopniowo drogę jedności w miarę, jak będzie ono przybliżane z religijną uwagą i w pełnym miłości studium».²¹ Jako praktyczny środek liturgiczny wskazuje Dyrektorium wspólną modlitwę koncentrującą się właśnie na Słowie Bożym. W relacji do Kościołów i Wspólnot protestanckich jest to szczególnie znak i właściwie obok sakramentu chrztu mocna nić łącząca z Kościołem rzymsko – katolickim.²²

Dokument poświęca odrębny rozdział dotyczący współpracy opartej na Biblii. Uznając ją za znakomite narzędzie prowadzące do jedności oraz otaczane powszechnym szacunkiem chrześcijan, wskazuje na jego rolę w formacji ku dojrzałej postawie czyli świętości. Do konkretnych aktów należy publikacja oraz wspólne propagowanie Słowa Bożego. Kościół katolicki stworzył w 1969 r. przy pomocy Papieskiej rady ds. Jedności Chrześcijan Fundację Katolickiej Federacji Światowej Apostolatu Biblijnego o charakterze publicznym oraz międzynarodowym. Należy podkreślić współpracę na tym polu ze Związkiem Stowarzyszeń Biblijnych. Opublikowano *Dyrektywy dotyczące międzywyznaniowej współpracy w przekładzie Biblii*. Możliwe są wspólne studia interwyznaniowe nad Pismem św. na różnych poziomach eklezjalności.²³

2. Pismo św. w Kościele prawosławnym

Zagadnienie autorytetu Pisma św. w prawosławiu już na samym wstępie budzi poważne kontrowersje. Wynikają one przede wszystkim ze sposobu rozumienia autorytetu, a następnie pytania: Co jest źródłem autorytetu Pisma św.? Jakie są możliwości poznania kształtowania się kanonu a także interpretacji?

Ks. J. Teofiluk podejmując to zagadnienie już na samym początku zaznacza, że Pisma św. nie należy odrywać od Kościoła, jak tego dokonały Kościoły reformacyjne. Kościół przyjmuje je, ustala kanon i przechowuje, jak stwierdza P. Evdokimov, jako „słowo Prawdy”.²⁴

---

²⁰ Por. Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium Ekumeniczne* (Dyr. Ek.), 25.03.1993, 57.

²¹ *Tamże* 59.

²² Por. *tamże* 108-121.

²³ Por. *tamże* 183-186.

²⁴ Por. P. Evdokimov, *Prawosławie*, Warszawa 2003, 201.

Problem autorytetu Pisma św. i jego znaczenia dla rozwoju duchowego domaga się zauważenia, że znajomość Ewangelii jako Dobrej Nowiny uprzedza cały proces redakcyjny. Bez wątplenia łatwiej jest określić i sprecyzować ramy historyczne osoby Jezusa Chrystusa, natomiast nieustannym problemem jest uznanie Jego osoby jako Mesjasza i Zbawiciela, ponieważ jest to już interpretacja. Ks. Teofiluk uważa, że Pisma Nowego Testamentu są już interpretacjami, które powstały na fundamencie wiary Kościoła w Chrystusa Odkupiciela. Dlatego to Kościół stoi na straży właściwego przechowywania i podawania do wierzenia treści nowotestamentalnych. W tym miejscu idzie za teologiem prawosławnym oraz męczennikiem XX w. Hilariorem Troickim. Kontynuując jego myśl twierdzi, że Pismo św. jest dla prawosławia najświętszą księgą przechowywaną w najważniejszym miejscu, powiązaną ściśle z Tradycją. Bez Tradycji nie jest ono autorytetem samym w sobie ponieważ jak określił Troickij „nie samym Pismem Świętym jako księgą, zbawia się człowiek, ale łaską Ducha Świętego przebywającą w Kościele”.²⁵

W związku z powyższym przyjęciem rodzi się bardzo zasadne pytanie o kwestie rozumienia natchnienia Pisma św. w prawosławiu. Kościół prawosławny uważa, że to jest właśnie cecha, która odróżnia je od pozostałych ksiąg i innych dzieł literackich. To właśnie natchnienie jest źródłem autorytetu, a także mocy Pisma św., ponieważ podkreśla to samo Pismo (por. 2 Tym 3, 16; 2 P 1, 21). Autorzy biblijni w redakcji zachowali całkowitą wolność w przyjęciu uwarunkowań języka oraz epoki. Rozumienie „synergizmu” przyjmuje wolność i wzajemność w relacji bosko – ludzkiej. Prawozorem jest osoba Jezusa Chrystusa, który jest w pełni Bogiem i człowiekiem.²⁶

Jak już zostało zaznaczone, niezwykle istotną rolę w Kościele prawosławnym odgrywa Tradycja, która pojmowana jest także jako Objawienie. Katechizm Kościoła prawosławnego w swojej definicji Objawienia podkreśla, że jest to wszystko co Bóg objawił, by człowiek „zbawiennie” mógł w Niego wierzyć i wielbić Go. Pismo św. i Tradycja są zatem równoznacznymi środkami Objawienia. Pismo św. wchodzi w skład Tradycji ale zajmuje w niej pierwszorzędne miejsce. Słowa Chrystusa w pierwotnej wersji były Tradycją ustną przekazywaną a następnie zostały spisane. Dlatego kanon ksiąg jest efektem Tradycji. Pismo św. jest źródłem nauczania, ale Kościół prawosławny podkreśla także znaczenie apokryfów, które są dziedzictwem pierwotnej wspólnoty Kościoła. Na uzasadnienie tej tezy, prawosławie powołuje się na słowa św. Pawła (1Kor 15, 3 – 4). Jego sformułowanie „według Pism” interpretuje się jako znacznie więcej niż Ewangelie, Prawo, Psalmy i Prorocy. Na ten fakt ma wskazywać także przyjęcie go w wyznaniu wiary. W tym duchu wypowiadał się Bazyli Wielki z Cezarei, który odwoływał się do „niepisanych słów Chrystusa”, będących żywą Tradycją nadającą właściwy charakter słowom spisanim.²⁷ Natomiast J. Meyendorff dodaje tradycje sakramentalne oraz liturgiczne, które uważa za ramy interpretacyjne Pisma św.²⁸ Z kolei Chomiakow wskazuje na Kościół jako

²⁵ I. TROICKII, *Без Церкви нет спасения*, Moskwa 1999, 8.

²⁶ Por. J. TEOFILUK, *Autorytet Pisma Świętego w Kościele Prawosławnym*, w: *Autorytet Pisma Świętego w Kościele*, red. W. HANC, J. APTACY, Warszawa 2008, 21-22.

²⁷ Por. BAZYLI WIELKI, *O Duchu Świętym*, tł. J. Naumowicz, Warszawa 1999, 175.

²⁸ Por. J. MEYENDORFF, *Teologia bizantyjska. Historia i doktryna*, Warszawa 1984, 14.

całość a nie pojedynczego człowieka, będący przestrzenią działania Ducha Świętego. W sposób dosłowny twierdzi on: „Pismo nie jest niczym innym, jak zapisaną Tradycją, a Tradycja nie jest niczym innym jak żyjącym Pismem”.²⁹

Dla Kościoła prawosławnego nie istnieje przeciwstawność Pisma św. i Tradycji. Uważa on, że to co w Kościele zachodnim stało się w czasie Reformacji prowadzi do impasu. Jeśli jedynym źródłem wiary jest Pismo św. a kanon traktuje się jako pewien spis to powstaje bardzo zasadne pytanie o źródło tego spisu. Należałoby zająć się wyjaśnieniem pojęć „kanon” oraz „wykaz”. Jeżeli z kolei przyjmie się Pismo św. jako część składową Tradycji, to nie mamy kryterium rozróżnienia między Tradycją a tradycjami. Na rozumienie znaczenia Pisma św. bardzo istotny wpływ posiada kształtowanie się kanonu. Należy zauważyć, że na Wschodzie kształtował się dłużej, ponieważ problem stanowiły księgi Starego Testamentu, których nie ma w kanonie hebrajskim natomiast znalazły się w Septuagincie. Problem ten dotyczy także Apokalipsy św. Jana. Obok określenia kanonu istnieje jeszcze jeden problem dotyczący lektury i rozumienia Pisma. Ta droga uzależniona jest od wyznawania Jezusa Chrystusa. Należy także to poznanie związać z wyznaniem wiary czyli kanonem wiary. Kanon ten podawał wprost prawdy, które należy uznać za autorytatywne i dlatego on jest kryterium poznania Pisma.³⁰

3. Kościół anglikański wobec autorytetu Pisma św.

Problem autorytetu Pisma św. i jego relacji do Tradycji należy do bardzo istotnych w łonie anglikanizmu. Trzeba jednak dokonać oddzielenia Kościoła anglikańskiego od Kościołów protestanckich przede wszystkim dlatego, że geneza powstania anglikanizmu posiada swoje odrębne przyczyny a poza tym mamy do czynienia ze schizmą a nie herezją jak to jest w przypadku protestantyzmu. Zatem stawianie na równi protestantyzmu oraz anglikanizmu jest poważnym błędem.³¹

Autorytetem wyjaśniającym anglikanom rolę i miejsce Pisma św. jest *The Book of Common Prayer*, który w Art. VI Artykułów wiary stwierdza: „Holy Scriptures containeth all things necessary to salvation: so that whatsoever is not read therein, nor may be proved thereby, is not to be required of any man, that it should be believed as an article of the faith, or be thought requisite or necessary to salvation. In the name of Holy Scripture, we do understand those Canonical books of the Old and New testament, of whose authority was never any doubt in the Church”. Po tym objaśnieniu wylicza księgi, które przyjmuje. Art. VII natomiast reguluje relację Starego Testamentu do Nowego słowami: „The Old Testament is not contrary to the New; for both in the Old and New Testament everlasting life is offered to mankind by Christ, who is the only Mediator between God and man, being both God and man. Wherefore there are not to be heard which feign that the old fathers

---

²⁹ J. TEOFILUK, *Autorytet Pisma Świętego w Kościele Prawosławnym*, dz. cyt., 24.

³⁰ Por. *tamże*, 22-28.

³¹ Por. P. KANTYKA, „Autorytet Pisma Świętego w Kościele anglikańskim”, w: *Autorytet Pisma Świętego w Kościele*, dz. cyt., 29.

did look only for transitory promises. Although the law given from God by Moses, as touching ceremonies and rites, do not bind Christian men, nor the civil precepts thereof ought of necessity to be received in any commonwealth; yet, notwithstanding, no Christian man whatsoever is free from the obedience of the commandments which are called moral".³²

Jak możemy zauważyć, doktryna anglikanizmu w tym względzie nie odbiega w sposób zdecydowany od reformacyjnej drogi *sola scriptura* chociaż nie posługiwało się tym stwierdzeniem wprost w Anglii.³³ Jest to droga indywidualnego odczytywania go przy jednoczesnej asystencji Ducha Świętego. Każda zatem doktryna może być uznana, zdaniem *The Book of Common Prayer*, jeśli znajduje się w Piśmie św. lub może być z niego wyprowadzona. Należy także pokreślić znaczenie Art. XX *The Book of Common Prayer*, który podkreśla relację Pisma św. do Kościoła w sposób następujący: „The Church hath power to decree Rites or Ceremonies, and authority in Controversies of Faith : and yet it is not lawful for the Church to ordain anything that is contrary to God’s Word written, neither may it so expound one place of Scripture, that it be repugnant to another. Wherefore, although the Church be a witness and a keeper of Holy Writ, yet, as it ought not to decree anything against the same, so besides the same ought not to enforce any thing to be believed for necessity of Salvation”.³⁴ Władza Kościołowi przysługuje tylko w wtedy gdy zastosowane jest jedyne kryterium osądu jakim jest Pismo św. Zasadnicza zatem kwestia w relacji Pisma św. do Kościoła jest taka, że jedynym i wyłącznym źródłem Objawienia jest Pismo św. Nie ma zatem miejsca na Tradycję. W ten sposób wypowiada się także *Dokument wenecki*, jako pierwszy w dialogu ARCIC, oraz komentarze, które powstały wokół niego. Kolejny dokument *Dar autorytetu*, poświęca więcej miejsca Tradycji i sytuuje on Pismo św. w obrębie Tradycji, podkreślając wyjątkowe i normatywne jego znaczenie. Najnowszy dokument ARCIC II wskazuje na harmonię pomiędzy Pismem św. a Tradycją wyjaśniając, że formowanie się kanonu dokonało się w posłuszeństwie Kościoła wobec Słowa Bożego a jednocześnie to wskazuje na kościelny autorytet.³⁵ Ostatecznie znaczenie Pisma św. dla anglikanizmu streszcza P. Kantyka następująco:

- Jedynym i ostatecznym źródłem wszelkiego autorytetu jest Bóg;
- Pismo święte to Słowo, które Bóg kieruje do człowieka;
- Powstanie ksiąg Pisma św. dokonało się pod natchnieniem Ducha Świętego;
- Ten sam Duch święty prowadził Kościół do rozpoznania natchnienia co spowodowało uformowanie kanonu Pisma świętego;
- Pismo święte jest zatem jedynym autorytetem i jest mu podległy Kościół.³⁶

³² *The Book of Common Prayer*, Art. VI i VII, London 1844.

³³ Por. R. H. FULLER, "Scripture", w: *The Study of Anglicanism*, red. S. SYKES, J. BOOTY, Londyn 1988, 88.

³⁴ *The Book of Common Prayer*, dz. cyt., Art. XX.

³⁵ Por. P. KANTYKA, *Autorytet w Kościele. Dialog katolicko – anglikański ma forum światowym*. Lublin 2004, 16-23.

³⁶ Por. P. KANTYKA, "Autorytet Pisma Świętego w Kościele anglikańskim", *art. cyt.*, 31.

4. Autorytet Pisma św. w wyznaniach protestanckich

Autorytet Pisma św. w ujęciu Lutra opiera się na autorytecie samego Boga. Do tego odwołuje się Kościół ewangelicko – augsburski. Jest ono *verbum externum* czyli zewnętrznym obiektywnym autorytetem i pod jego postacią Duch Święty pisze w człowieku słowa wewnętrzne i jest to w jego ujęciu rzeczywistość, która się ciągle staje. Dla niego, duchem biblijnego tekstu było wszystko, co związane jest z tajemnicą Odkupienia. Przyjmował także, że głoszenie Ewangelii w formie kazania jest głoszeniem ducha Pisma Świętego. Odwoływał się także do tego co jest ściśle apostołskie, a kryterium apostołskości jest to czy głoszony jest Chrystus. Dlatego jądrem tradycji jest Jezus Chrystus Ewangelii. W *Artykułach szmalklandzkich* wyraża się Luter, że na podstawie słów i działań ojców Kościoła nie można ustanawiać artykułów wiary, może to czynić jedynie Słowo Boże. Podobnie *Wyznanie augsburskie* przyjmuje autorytet Pisma św. jako coś oczywistego. Natomiast w *Formule zgody z 1577 roku*, przyjmuje, że jedyną normą oceny, osądu i nauczania jest Słowo Boże. Próbę uzasadnienia autorytetu Pisma św. podjęto w okresie ortodoksji lutekańskiej. Jest nim autorytet przyczynowy (*auctoritas normativa*), tzn. przez nie mówi Duch Święty. Poza tym mamy do czynienia z wewnętrznymi kryteriami, którymi są wiek i doniosłość nauki, autorytet Kościoła jako wspólnoty wiary.³⁷

Kolejne spojrzenie kierujemy na Kościół metodystyczny. Problem polega w tym wypadku także na tym, że mamy do czynienia z grupą wyznaniową w liczbie 108 Wspólnot i Kościołów zjednoczonych w Światowej Radzie Metodystycznej. Największym jest Zjednoczony Kościół Metodystyczny. U podstaw działania tego Kościoła jest ks. Jan Wesley działający w Anglii w XVIII w. Dla niego Biblia była najwyższym autorytetem. Uważał je za najtrwalszy i najcenniejszy przekaz prawdy Bożej. Sam napisał pięć sposobów czytania i studiowania z medytacją Pisma św. Znaczący Wesley'a prof. Outler opisując go skonstruował tzw. czworobok Wesley'a. Według tej metody do teologizowania potrzebne są cztery rzeczywistości: Pismo Święte, rozum, doświadczenie i tradycja. Pismo Święte w tym czworoboku jest podstawą refleksji. Cała teologia metodystyczna zawarta jest w Księdze Dyscypliny (*The Book of Discipline*) oraz Księdze Rezolucji (1968) (*The Book of Resolutions*). Dwa artykuły z „Wyznania wiary”, które jest skrótem 39 anglikańskich artykułów, posiadają najważniejsze znaczenie, z punktu widzenia naszej dyscypliny, tj. art. V mówiący, że Pismo Święte jest wystarczającą podstawą do zbawienia i art. VI mówiący o niesprzeczności Starego Testamentu i Nowego. Metodyści są zgodni co do podstawowego charakteru Pisma św. z innymi protestantami i stwierdzają, że Biblia zawiera wszystko co niezbędne i wystarczające do zbawienia. Jest ona źródłem wiary i kryterium w ocenie interpretacji.³⁸

---

³⁷ Por. M. UGLORZ, *Autorytet Pisma Świętego w Kościele ewangelicko – augsburskim*, w: *Autorytet Pisma Świętego*, dz. cyt., s. 41-51; P. JASKÓŁA, "Główne teologiczne treści kształtujące duchowość Marcina Lutra", *Studia Oecumenica* 4(2004), 173.

³⁸ Por. E. PUŚLECKI, "Autorytet Pisma Świętego w Kościele metodystycznym", w: *Autorytet Pisma Świętego*, dz. cyt., 59-72.

Kolejnym wyznaniem protestanckim wartym zauważenia jest Kościół ewangelicko – reformowany. Wywodzi się on z nurtu Reformacji XVI w. i u swoich podstaw posiada takich przedstawicieli jak U. Zwingliego oraz J. Kalwina. Należy zaznaczyć, że wszystkie Kościoły reformowane bardzo konsekwentnie podtrzymują reformacyjne zasady: *sola gratia, sola fide, sola Scriptura*. Oprócz tych wspólnych z luteranizmem posiadają ponadto *solī Deo* oraz *Ecclesia reformata semper reformanda*. To w bardzo poważny sposób rzutuje na charakter tego Kościoła a także odczytywanie Słowa Bożego. Przyjmują one dominującą rolę autorytetu Pisma św. w całej rozciągłości zbawczej człowieka. Jest to jedyny autorytet, będący pełną normą wiary. W relacji do Tradycji posiada ono rolę pryncypialną. Tradycję można uwzględnić jedynie wówczas gdy jest jedynie komentarzem i znajduje swoje potwierdzenie w Piśmie św.³⁹

Identyfikacja wszystkiego co dokonuje się w wierze człowieka oraz w środkach prowadzących do jego rozwoju może dokonywać się jedynie ze Słowem Bożym, czyli Wcielonym Jezusem Chrystusem. Niezwykle interesujące jest wyjaśnienie dotyczące relacji pomiędzy Pismem św. a Jezusem Chrystusem. Samo w sobie nie może być Słowo Boże utożsamione fizycznie z osobą Jezusa Chrystusa ale można powiedzieć, zdaniem teologów ewangelickich, że jest jego domem pozwalającym spotkać i odnaleźć Go. J. K. S. Reid analizując tę relację stwierdza, że nie można się skupiać na druku ale na przekazywanej treści. To pozwala na krytyczne odniesienie się do tekstu w postawie pełnej szacunku.⁴⁰ J. Jabłoński dodaje natomiast, że nie można się obawiać tego krytycznego podejścia. Jeśli takie obawy dotyczące wiary powstają na gruncie krytyki wynikającej ze względów filologicznych, historycznych czy też społecznych, to świadczy, że ktoś opiera swoją wiarę na tekście a nie na Tym, który jest autorytetem tekstu. Należy jego zdaniem uwzględnić obok *sola scriptura* także stwierdzenie *Scriptura scripture interpress*. Dlatego za autorytetem Pisma św. stoi także cała jego zawartość duchowa. To właśnie ono odsłania wolę Boga wobec człowieka pod wpływem i działaniem Ducha Świętego. Według teologii ewangelickiej lektura Pisma św. aby być skuteczna musi prowadzić do rzeczywistego uczestnictwa w jego wydarzeniach. Taka postawa sprawia, że świat jest postrzegany w sposób bezpośrednio historio – zbawczy oraz urzeczywistnianie się tego wymiaru na oczach współczesności.⁴¹

W katalogu Kościołów protestanckich nie może zabraknąć Adwentystów. Należy już na wstępie wskazać na określenie jakim posługuje się adwentystyczny podręcznik teologii systematycznej: „Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu jest pisanym Słowem Bożym, przekazany pod natchnieniem Bożym przez świętych mężów Bożych, którzy mówili i pisali pod wpływem Ducha Świętego. W tym Słowie Bóg przekazał ludziom wiedzę potrzebną do zbawienia. Pismo Święte jest nie-

---

³⁹ Por. J. STAHL, "Kościoły reformowane", w: *Ku chrześcijaństwu jutra, dz. cyt.*, 175; D. W. JOWERS, "Scripture authority and the formation on doctrine", *Studia Oecumenica* 8(2008), 123.

⁴⁰ Por. J. JABŁOŃSKI, "Autorytet Biblii w Kościele ewangelicko – reformowanym dzisiaj", w: *Autorytet Pisma Świętego, dz. cyt.*, 75.

⁴¹ Por. *tamże*, 75-77.

omylnym objawieniem woli Bożej. Jest ono wzorcem charakteru, sprawdzianem doświadczenia, autorytatywnym przedstawieniem nauki wiary i godnym zaufania sprawozdaniem z działania Boga w historii”.⁴²

Wagę i znaczenie Pisma św. w ujęciu adwentystycznym podkreśla jego charakter natchniony (*theopneustia*). Obok tego źródła Objawienia uznają także objawienie naturalne, które zostało skażone przez grzech. Z tego względu konieczne było objawienie nadprzyrodzone w postaci Pisma św. Podstawę tej prawdy znajdujemy w samym Piśmie św. (por. Rdz 3, 15; Am 3, 7; Ps 33, 6.9; J 1, 1 – 3.14; Hbr 1, 1.2).⁴³

Kolejną kwestią, która w sposób bardzo istotny rzutuje na rozumienie autorytetu Pisma św. w Kościele adwentystów jest zagadnienie jego relacji do tradycji. Należy podkreślić, jak uważa B. Koziróg, potrójne znaczenie Biblii tj: prawdę, iż jest to „jedyne źródło objawienia Bożego [w pewnym sensie to twierdzenie stoi w sprzeczności z akceptacją także objawienia naturalnego (przyp. Autora)], jest nieomylną i najwyższą regułą wiary oraz jest pełnią prawdy zbawiennej”.⁴⁴

W związku z tym adwentyści odrzucają tradycje uważając ją za niewiarygodną, ponieważ zawiera niedoskonałości ludzkie. W tym względzie powołują się na słowa, czyny oraz gesty Chrystusa, który odwoływał się do Objawienia spisane-go, w nim szukał potwierdzenia swojej misji i do tego autorytetu odsyłał tych, do których kierował swoje posłannictwo. Podobny przykład znajdujemy w postawie Apostołów.⁴⁵

Warto także zaznaczyć sposób rozumienia autorytetu Pisma św. w Kościele starokatolickim mariawitów. Zagadnienie to w ich ujęciu jest wieloaspektowe, ponieważ autorytet ten może być odnoszony do kultu religijnego, doktryny lub instytucji i funkcjonowania Kościoła. Oczywiście, z punktu widzenia interesującej nas problematyki, zasadniczą rolę odgrywa aspekt doktrynalny. Teologowie tego Kościoła uważają, że problemem, który w poważny sposób wpływa na autorytet Pisma św. są rozbieżności interpretacyjne co do krystalizowania się kanonu i określenia natchnienia w stosunku do poszczególnych ksiąg. Tę różnorodność postrzegają także jako bogactwo a nie jedynie jako element negatywny. Przyjmują oni nadprzyrodzone pochodzenie Pisma św. i kanon taki jaki istnieje w Kościele rzymsko – katolickim. Pochodzenie mariawityzmu wskazuje nie tyle na kwestie rozbieżności biblijnych ile na kontestację działania ludzi Kościoła. Pismo św. samo w sobie stanowi jednak podstawę życia w wierze a tym samym życia duchowego mariawitów. Problem zatem dotyczy zasadniczo praktyki życia.⁴⁶ Starokatolicki

---

⁴² B. KOZIRÓG, "Autorytet Pisma Świętego w kościele w ujęciu adwentystycznym", w: *Autorytet Pisma Świętego*, dz. cyt., 79.

⁴³ Por. *tamże*, 81-82.

⁴⁴ *Tamże* 83.

⁴⁵ Por. J. GRODZICKI, *Kościół dogmatów i tradycji*, Warszawa 2005, 18; Z. ŁYDKO, *Wstęp to Pisma Świętego*, Warszawa 1987, 128.

⁴⁶ Por. T.M.D. MAMES, "Autorytet Pisma Świętego w Kościele starokatolickim mariawitów", w: *Autorytet Pisma Świętego*, dz. cyt., 89- 93. Mariawityzm początkami sięga końca XIX w. i związany

Kościół Mariawitów przyjmując zarówno Stary jak i Nowy Testament i uznając go jako normę życia chrześcijańskiego, jednocześnie akceptuje Tradycję niepodzielonego Kościoła występującego na pierwszych siedmiu soborach powszechnych czyli do roku 1054.⁴⁷

Interpretacja Pisma św. jako autorytetu opiera się w Kościele Mariawitów na dwukierunkowym przyjmowaniu eklezjologii czyli tzw. wewnętrznej – janowej oraz zewnętrznej – piotrowej. Innymi słowy, pierwszy z nich jest mistyczno – duchowy, zaś drugi skoncentrowany jest na wymiarze instytucjonalnym. Posiadają one jednak organiczną jedność. Kościół piotrowy może popełniać błędy, ponieważ jest bardziej związany ze sferą zewnętrzną, dlatego konieczna jest asystencja Ducha Świętego wyprowadzającego z błędu i niewierności. Niemylności należy, ich zdaniem, związać z nieomylnością Ducha Świętego i Jego działaniem a także z Soborem Powszechnym. Priorytetową rolę należy jednak przyznać Duchowi Świętemu i to On jest gwarantem autorytetu Pisma św. i nieomylności w jego interpretacji.⁴⁸

Pomimo istniejących różnic, bez wątplenia możemy stwierdzić, że autorytet Pisma św. jest niepodważany w życiu i praktyce chrześcijańskiej. Stanowi zarówno normę doktrynalną, jak i jest przedmiotem dialogów multilateralnych jak i bilateralnych wewnątrz wyznaniowych oraz międzywyznaniowych. Przykładem jest dialog multilateralny pomiędzy Ekumeniczną Radą Kościołów a Kościołem rzymsko – katolickim, zaś bilateralne to np. anglikańsko – rzymskokatolicki, metodystyczno – rzymskokatolicki, katolicko – reformowany, anglikańsko – prawosławny, anglikańsko – luterkański, starokatolicko – prawosławny, baptystyczno – reformowany.⁴⁹

Odwolując się do Dekretu o ekumenizmie można powtórzyć słowa, które doskonale uzasadniają znaczenie autorytetu Pisma św. w ekumenizmie a zwłaszcza w jego duchowym wymiarze. Stwierdza: „Pismo Święte jest dla owego dialogu znakomitym narzędziem a potężnym ręką Bożym do osiągnięcia tej jedności, którą Zbawca wskazuje wszystkim ludziom”.⁵⁰ Dlatego idąc za P. Ewdokimowem możemy stwierdzić, że zamknięcie Biblii powoduje zamknięcie człowieka zarówno na miłość Boga, jak również na miłość człowieka. Proces zaś odwrotny czyli jej otwarcie, jest jednocześnie odkryciem Boga – Prawdy oraz Miłości. W ten sposób dokonuje się od wewnątrz formacja ducha ludzkiego. Poszukiwanie

---

jest z Feliksą Kozłowską, jej objawieniami. Konkretnym dniem zapoczątkowującym mariawityzm jest 2 VIII 1893. Szczegółową historię powstania i rozwoju mariawityzmu możemy znaleźć w opracowaniu S. Rybaka. Por. S. RYBAK, "Starokatolicki Kościół Mariawitów", w: *Ku chrześcijaństwu jutra*, dz. cyt., 245-259.

⁴⁷ Por. S. RYBAK, "Starokatolicki Kościół Mariawitów", *art. cyt.*, 253.

⁴⁸ Por. T.M.D. MAMES, "Autorytet Pisma Świętego w Kościele starokatolickim mariawitów", *art. cyt.*, 93-96.

⁴⁹ Por. W. HANC, "Autorytet Pisma Świętego i Kościoła w ekumenicznych dialogach doktrynalnych", w: *Autorytet Pisma Świętego*, dz. cyt., s. 103 – 161.

⁵⁰ DE 21.

Boga jest jednocześnie poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie dotyczące człowieka.⁵¹

Analizując duchowo – jednoczące znaczenie Słowa Bożego nie sposób nie sięgnąć do św. Pawła, który stwierdza: „Żywe jest Słowo Boże, skuteczne i ostrzejsze niż wszelki miecz obosieczny, przenikający aż do rozdzielenia duszy i ducha, stawów i szpiku, zdolne osądzić pragnienia i myśli serca” (Hbr 4, 12). Obecność osobowego Słowa jest wyzwaniem dla wszystkich chrześcijan, ponieważ prowadzi do kontemplacji bóstwa. W ten sposób urzeczywistnia się Jego obecność w człowieku. Chrześcijanin jest więc nosicielem Słowa. W tym duchu należy odczytywać wypowiedź ks. prof. Hanca: „Pismo i Tradycja nie zajmują tej samej płaszczyzny. (...) Pismo jest absolutnie suwerenne, pochodzi bowiem od samego Boga. On kieruje Tradycją i Kościołem”.⁵² Można określić, że w perspektywie stopniowej realizacji słów Jezusa Chrystusa (por. J 17, 21), Pismo św. jest spotkaniem chrześcijan w nadziei nadprzyrodzonej, która wynika z wiary i kształtuje postawę miłości.

Podsumowanie

Jezus modlił się za swoich uczniów: „aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojciec, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał” (J 17, 21). Te słowa stanowią bazę poszukiwań jedności pomiędzy chrześcijanami. W Biblii znajdujemy wiele wezwań do jedności. Jeśli Kościół ma być posłuszny woli Pana, jeśli ma być odbiciem życia i komunii Trójcy Świętej, jeśli ma pełnić misję wobec świata, musi podjąć refleksję nad własnym życiem i jakim jest świadectwem wobec świata. Podstawę dla wszystkich wyznań chrześcijańskich stanowi Pismo Święte. Jest to Słowo ciągle proklamowane przez Kościół i w Kościele, przez Jezusa Chrystusa. Ono buduje duchową i rzeczywistą jedność pomiędzy Kościołami i jest podstawą duchowego i doktrynalnego dialogu.

AUTHORITY OF THE HOLY SCRIPTURE IN THE SPIRITUAL ECUMENICAL DIALOGUE

Summary

Jesus prayed for his followers: “May they be one; as you, Father, are in me, and I am in you, so also may they be in us, that world may believe that you sent me” (J 17, 21). These words constitute the basis of the searching for unity of Christians. We are finding many calls for unity in the Bible. If the Church is to be obedient to

---

⁵¹ Por. M. CZAJKOWSKI, "Biblia w służbie jedności", w: *Ku chrześcijaństwu, dz. cyt.*, 587; W. HANC, "Ekumeniczny wymiar teologii w zakresie chrześcijańskiej duchowości", *Studia Oecumenica* 1(2001), 87.

⁵² W. HANC, "Autorytet Pisma świętego – podstawa jedności chrześcijan", AK 77(1985), nr 1-2, 134n.

the will of our Lord, if it is to be reflection of the life and community of the Holy Trinity, and if it is to have a concern to mission in all the world, then it needs also to look to its own life and what, in its life, it is witnessing to the world. The base in all Christian faith constitutes Holy Scripture. This is the live Word still proclaimed in the Church and by the Church by Jesus Christ. It is building spiritual and real unity between Churches and it is a base of spiritual and doctrinal dialogue.